

**LIETUVOS RESPUBLIKOS  
CIVILINIO PROCESO KODEKSO 142 IR 296 STRAIPSNŲ PAKEITIMO BEI  
KODEKSO PAPILDYMO 95<sup>1</sup> STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO IR LIETUVOS  
RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO 154 STRAIPSNIO PAKEITIMO  
ĮSTATYMO PROJEKTO  
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

**1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, įstatymų projektų tikslai ir uždaviniai**

2020 m. gruodžio 2 d. Europos Komisijos paskelbtame Europos demokratijos veiksmų plane (toliau – Planas)<sup>1</sup>, be kita ko, skiriamas dėmesys kovai su piktnaudžiavimu strateginiais ieškiniais dėl visuomenės dalyvavimo (anglų k. sutrumpintai – SLAPP). Plane paaiškinama, kad šie ieškiniai yra „tam tikra persekiojimo forma, kuri vis dažniau naudojama prieš žurnalistus ir kitus viešą interesą saugančius subjektus. Tai nepagrįsti arba pernelyg išpūsti ieškiniai, kuriuos reiškia valstybės institucijos, verslo įmonės ir galingi pavieniai asmenys prieš silpnesnius subjektus, kurie tokius pareiškėjus kritikuoja arba teikia jiems nepalankią informaciją su viešuoju interesu susijusiais klausimais. Jie siekia cenzūruoti, įbauginti ir nutildyti kritikus, juos apkraunant teisinės gynybos išlaidomis“. Plane taip pat numatyta, kad 2021 m. antroje pusėje Europos Komisija pateiks teisėkūros pasiūlymą, kuriuo bus siekiama Europos Sąjungos mastu apsaugoti žurnalistus ir pilietinę visuomenę nuo minėtų ieškinų.

Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72, 84.4 papunktyje įtvirtintas siekis nacionaliniu mastu sustiprinti žurnalistų apsaugą nuo persekiojimo už kritiką.

2021 m. vasario 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitete (toliau – NSGK) įvyko diskusija dėl Plane įvardytų problemų ir galimų jų sprendimo būdų. Diskusijos metu iš esmės konstatuota, kad galiojančiuose įstatymuose įtvirtintos priemonės, siekiant efektyviai kovoti su piktnaudžiavimu strateginiais ieškiniais dėl visuomenės dalyvavimo, yra nepakankamos. Atsižvelgus į NSGK inicijuotos diskusijos rezultatus, Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2021 m. kovo 31 d. sprendimu Nr. SV-S-75 sudaryta darbo grupė teisinio reguliavimo dėl strateginių ieškinų dėl visuomenės dalyvavimo apibrėžties ir atsako į šį reiškinį priemonių pakeitimams parengti (toliau – Darbo grupė). Darbo grupė, įgyvendindama jai pavestus uždavinius, parengė šiuos įstatymų projektus (toliau kartu – Įstatymų projektai):

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 142 ir 296 straipsnių pakeitimo bei Kodekso papildymo 95<sup>1</sup> straipsniu įstatymo projektą (toliau – CPK pakeitimo projektas), kuriuo siekiama civiliniame procese įtvirtinti operatyvią ieškinio preliminarų pagrįstumo įvertinimo procedūrą, siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui procesu, kai ieškiniai reiškiami nesąžiningai, siekiant pakenkti atsakovo vykdomai veiklai.

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 154 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą (toliau – BK pakeitimo projektas), kuriuo siekiama apriboti galimybę taikyti baudžiamąją atsakomybę už šmeižimą, siūlant dekriminalizuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nusikalstamą veiką, numatančią baudžiamąją atsakomybę už apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, paskleidimą, bei švelninant baudžiamąją atsakomybę už BK 154 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto nusikaltimo padarymą. Manytina, kad BK pakeitimo projektu siūlomi pakeitimai sukurs prielaidas apsaugoti ne tik žurnalistus, bet ir kitus viešosios informacijos skleidėjus nuo nepagrįsto baudžiamojo persekiojimo už jų reiškiamą kritiką, taip pat bus užtikrintas baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, bei proporcingumo principų įgyvendinimas.

---

<sup>1</sup> Plačiau žr.: [https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan\\_lt](https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/european-democracy-action-plan_lt)

## 2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Darbo grupė.

### 3. Dabartinis įstatymų projektuose aptartų teisinių santykių reguliavimas

1. Pagal galiojančius įstatymus teisė kreiptis į teismą nėra neribota – jos įgyvendinimo tvarką nustato įstatymai. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 7 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad dalyvaujantys byloje asmenys privalo sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Vadovaujantis CPK 95 straipsniu, 93 straipsnio 4 dalimi, piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis (kai nesąžiningai pareiškiamas nepagrįstas ieškinys (ar kitas procesinis dokumentas) arba sąmoningai veikiama prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą) gali sukelti tokias teises pasekmes:

1) asmeniui gali būti skiriama iki 5000 eurų bauda, iki 50 procentų iš šios baudos gali būti skiriama kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui (vadinamoji „privati bauda“);

2) asmuo gali būti įpareigotas atlyginti kitam dalyvaujančiam byloje asmeniui šio patirtus nuostolius;

3) kai yra pagrindas manyti, kad asmuo gali piktnaudžiauti procesu, teismas turi teisę įpareigoti šį asmenį sumokėti užstatą galimų bylinėjimosi išlaidų atlyginimui užtikrinti;

4) teismas gali nukrypti nuo nustatytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas.

Kaip bendrosios priemonės, drausminančios asmenis nuo piktnaudžiavimo procesu ir nepagrįstų ieškinių teikimo, laikytinos ir pareiga sumokėti žyminį mokestį (CPK 80 straipsnis) bei bylą pralaimėjusios šalies pareiga atlyginti kitos šalies patirtas bylinėjimosi išlaidas (CPK 93 straipsnio 1 dalis).

Darbo grupės nuomone, šios procesinės priemonės yra nepakankamos, siekiant efektyviai kovoti su piktnaudžiavimu strateginiais ieškiniiais dėl visuomenės dalyvavimo.

2. BK 154 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos numato itin plačias galimybes taikyti baudžiamąją atsakomybę už asmens garbės bei orumo pažeidimą, kurios ne tik kad sukuria prielaidas piktnaudžiauti baudžiamosios teisės instrumentais, siekiant įbauginti, dirbtinai patraukti baudžiamojon atsakomybėn viešosios informacijos skleidėjus, kurie skleidžia kritišką nuomonę apie tam tikrus įvykius, asmenis (tiek fizinius ar juridinius), bet ir kelia pagrįstų abejonių dėl tokio plataus kriminalizavimo atitikties proporcingumo bei baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, principų reikalavimams. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad baudžiamoji atsakomybė yra pati griežčiausia atsakomybės forma, įtvirtinta nacionaliniuose įstatymuose, kuri sukelia pačias sunkiausias ir ilgai trunkančias pasekmes, todėl BK 11 straipsnyje yra įtvirtintas reikalavimas baudžiamajame įstatyme kriminalizuoti tik tokius visuomenei nepriimtinius elgesio variantus, kurie yra pavojingi. Pavojingumo požymis suponuoja įstatymų leidėjui pareigą kiekvienu atveju, sprendžiant dėl galimybės kriminalizuoti visuomenėje nepageidaujamą elgesį, įvertinti, ar atitinkama veika tikrai yra tiek pavojinga, kad įstatymų leidėjas už tai numatytų pačią griežčiausią atsakomybės formą – baudžiamąją atsakomybę. Nagrinėdamas šio principo turinį, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – KT) yra pabrėžęs, kad, „<...> siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms, ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, *nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.)*“<sup>2</sup>.

Pažymėtina, kad galiojančio BK 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nusikalstamos veikos sudėtis numato baudžiamąją atsakomybę tam, kas paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo. Taigi, šia nusikalstama veika baudžiamasis įstatymas saugo konstitucines vertybes – asmens garbę bei orumą,

<sup>2</sup> KT 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai.

kurios taip pat šiuo metu yra ginamos ir civilinės teisės priemonėmis. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.24 straipsnio 1 dalis numato asmeniui teisę reikalauti teismo tvarka paneigti *paskleistus duomenis, žeminančius jo garbę ir orumą ir neatitinkančius tikrovės*, taip pat atlyginti tokių duomenų paskleidimu jam *padarytą turtinę ir neturtinę žalą*. Atsižvelgiant į tai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje, sprendžiant dėl atsakomybės taikymo už BK 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nusikalstamą veiką, nuolat kyla baudžiamosios ir civilinės atsakomybės atribojimo problematika, abejojama BK 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdžiu bei laipsniu. Pavyzdžiui, LAT yra konstatavęs, kad, „<...>atribojant šmeižimą BK prasme nuo asmens garbės ir orumo gynybos civiline prasme, svarbus ir kaltininko *veiksmų pavojingumo laipsnis ir pobūdis*. <...> tikrovės neatitinkančios informacijos apie asmenį paskleidimas tam tikrais atvejais gali peržengti civilinės atsakomybės ribas. Bylą nagrinėjantis teismas turi įvertinti, *ar kaltininko veiksmai yra tokie pavojingi, kad už juos kiltų baudžiamoji atsakomybė*. Nei įstatyme, nei teismų praktikoje nėra suformuota konkrečių kriterijų, kuriais remiantis toks vertinimas atliekamas, todėl kiekvienos baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu teismas, įvertinęs veikos aplinkybes (*paskleistos informacijos turinį, adresatus, kaltininko veiksmų intensyvumą, sistemingumą, tyčių tikslą ir kt.*), priima sprendimą pagal savo vidinį įsitikinimą“<sup>3</sup>. Aptariamasis LAT išaiškinimas iš esmės suponuoja, kad, net ir esant visiems formaliams, BK 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtintiems, nusikalstamos veikos sudėties požymiams, aptariama nusikalstama veika savaime negali būti inkriminuojama, o kiekvienu atveju turi būti vertinami pavojingumo požymiai, susiję tiek su baudžiamojon atsakomybėn traukiamo subjekto atliktų neteisėtų veiksmų intensyvumu, tiek su paskleistos paniekinančios informacijos apimtimi, jos skleidimo būdu, dažnumu ir kitais požymiais, patvirtinančiais realų padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą. Kartu pažymėtina ir tai, kad baudžiamajame įstatyme, priešingai nei numatyta CK 2.24 straipsnyje, šmeižikišką informaciją skleidžiantis asmuo ne tik kad neprivalo įrodyti savo teiginių tikrumo ir (ar) pagrįstumo, bet ir neturi pareigos paneigti savo žodžių, tokiu būdu padedant atstatyti nepagrįstai suterštą nukentėjusiojo reputaciją. Kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad baudžiamoji atsakomybė už šmeižimą negali būti pritaikyta juridiniam asmeniui, kuris taip pat gali būti atsakingas už žeminančios informacijos paskleidimą. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad civilinė teisė iš esmės sukuria efektyvesnes prielaidas apsaugoti asmens garbę bei orumą nuo neteisėto kėsینimosi, užtikrina visokeriopas teises priemones asmeniui ne tik gauti žalos atlyginimą, bet ir atstatyti savo reputaciją. Tai, Darbo grupės vertinimu, sukuria pakankamas prielaidas abejoti, ar yra tikslinga BK 154 straipsnio 1 dalimi papildomai saugoti aptariamą teisinį gėrį, ypač atsižvelgiant į KT jurisprudenciją, proporcingumo bei baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, principų reikalavimus.

2.1. BK 154 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtinta kvalifikuota šmeižimo nusikaltimo sudėtis, kuri numato griežtesnę baudžiamąją atsakomybę asmenims, kurie šmeižė asmenį, neva šis padarė sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, arba per visuomenės informavimo priemonę ar spaudinyje. Darbo grupės posėdžiuose pasisakiusių ekspertų vertinimu, būtent kvalifikuota šmeižimo nusikalstamos veikos sudėtis atitinka baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, principo reikalavimus, kadangi ši nusikalstama veika įtvirtina baudžiamąją atsakomybę tik už pačius pavojingiausius šmeižimo atvejus. Aptariamasis baudžiamosios įstatymo normos įtvirtinimas atitinka tiek minėtą KT jurisprudenciją, tiek Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką, kurioje pripažįstama, kad valstybės valdžia, kaip visuomenės tvarkos garantas, gali imtis priemonių, taip pat baudžiamosios poveikio, kad adekvačiai ir be nereikalingų ekscesų būtų reaguojama į nepagrįstus ir nesąžiningus žeminamus kaltinimus (EŽTT 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells prieš Ispaniją*, pareiškimo Nr. 11798/85). Darbo grupės vertinimu, šmeižimas per visuomenės informavimo priemones arba šmeižimas, neva asmuo padarė sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, pagrįstai užtraukia baudžiamąją atsakomybę, kadangi aptariamasis nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnis bei pobūdis yra ženkliai didesnis, o tai visuomet suponuoja ir pavojingesnį

<sup>3</sup> LAT baudžiamųjų bylų skyriaus 2020 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamosioje byloje Nr. 2K-253-458/2020

bei intensyvesnį kėsiniimąsi į baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes (šiuo atveju – asmens garbę bei orumą). Aptariamo pobūdžio kriminalizavimas iš esmės yra suderinamas su BK 11 straipsnyje įtvirtintais nusikalstamos veikos pavojingumo reikalavimais, aiškiai identifikuoja tuos šmeižimo atvejus, kurie peržengia civilinės atsakomybės ribas. Tačiau, darbo grupės vertinimu, BK 154 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta sankcija yra per griežta, nenumatanti papildomų, švelnesnių bausmių, kurios yra būdingos konstruojant nesunkias tyčines nusikalstamas veikas, taip pat numatanti galimybę skirti pakankamai ilgą laisvės atėmimo bausmę. Šiame kontekste pažymėtina tai, kad nepagrįstai griežtas baudžiamumas, numatytas už mažiau pavojingus nusikaltimus, iš esmės nulemia ir su įkalinimo įstaigų perpildymu susijusias problemas. Pažymėtina, kad pastarųjų metų baudžiamųjų bylų nagrinėjimo statistika rodo, kad terminuoto laisvės atėmimo bausmė Lietuvoje yra viena dažniausių skiriamų bausmių (pavyzdžiui, 2015 m. ir 2016 m. tai buvo dažniausiai teismų skiriama bausmė, paskirta atitinkamai 5286 ir 5029 kartus; 2017 m. ir 2018 m. – antra dažniausiai skiriama bausmė, paskirta atitinkamai 5140 ir 4882 kartus). Taigi, siekiant mažinti galimybę už aptariamą nusikalstamą veiką skirti laisvės atėmimo bausmę, yra tikslinga papildyti BK 154 straipsnio 2 dalyje numatyto nesunkaus nusikaltimo sankcijoje įtvirtintų bausmių rūšis, kartu, siekiant trumpinti laisvės atėmimo bausmių laiką, yra pagrindas spręsti dėl skirtinos maksimalios laisvės atėmimo bausmės sumažinimo.

2.2. Darbo grupė atkreipia dėmesį ir į tai, kad BK 154 straipsnio 2 dalyje vartojama sąvoka „spaudinyje“ yra niekur neapibrėžta ir iš esmės teisės aktuose bei praktikoje nebevertotina. Šiame kontekste pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 67 punktą numato, kad *visuomenės informavimo priemonė* – laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija. Taigi, visuomenės informavimo priemonės apibrėžimas apima ir spaudinius (knygas, žurnalus ir kt.), todėl papildomai išskirti šią sąvoką BK 154 straipsnio 2 dalies dispozicijoje nėra tikslinga ar pagrįsta.

#### **4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir laukiami teigiami rezultatai Dėl CPK pakeitimo projekto**

CPK pakeitimo projektu siūloma nustatyti, kad tais atvejais, kai atsakovas mano, kad ieškovas nesažiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį, siekdamas pakenkti atsakovo vykdomai visuomenės informavimo ar kitokiai veiklai, susijusiai su viešojo intereso tenkinimu ar gynimu, ar atgrasyti atsakovą nuo šios veiklos, galėtų būti taikoma operatyvi ieškinio preliminarus pagrįstumo įvertinimo procedūra. Visuomenės informavimo sritis atskirai išskirta kaip demokratiniame visuomenėje itin reikšminga sritis, kurioje gali pasireikšti kritikuojamų asmenų siekis nutildyti kritiką, sukelti visuomenę informuojantiems subjektams neigiamų pasekmių (įskaitant turtines pasekmes). Kita vertus, ši procedūra galės būti taikoma ir kitose (tiesiogiai neapibrėžtose) srityse, susijusiose su viešojo intereso tenkinimu ir gynimu – pavyzdžiui, kai atsakovas aktyviai veikia aplinkosaugos, vartotojų apsaugos ar kitose visuomenei reikšmingose srityse.

Siūloma ieškinio preliminarus pagrįstumo įvertinimo procedūra būtų taikoma tais atvejais, kai atsiliepiame į ieškinį jos taikymo paprašytų atsakovas. Siekiant užtikrinti šalių procesinio lygiateisiškumo ir rungimosi principų įgyvendinimą, ieškovui būtų suteikiama galimybė pateikti atsikirtimus į ieškovo prašymą, tikėtinai pagrindžiant savo ieškinio reikalavimą ir pateikiant įrodymus, patvirtinančius ieškovo nurodomas aplinkybes, jei tokie įrodymai nebuvo pateikti su ieškiniu. Ieškovui siūloma nustatyti keturiolikos dienų terminą nurodytiems atsikirtimams pateikti.

Teismas, įvertinęs atsakovo prašymą ir ieškovo pateiktus atsikirtimus ir nustatęs, kad ieškovas nesažiningai pareiškė nepagrįstą ieškinį, siekdamas pakenkti atsakovo vykdomai visuomenės informavimo ar kitokiai veiklai, susijusiai su viešojo intereso tenkinimu ar gynimu, ar atgrasyti atsakovą nuo šios veiklos, ieškinį paliktų nenagrinėtą. Svarbu pastebėti, kad pagal galiojančio CPK 298 straipsnį dėl teismo nutarties palikti ieškinį nenagrinėtą gali būti paduodamas atskiras skundas. Taip pat akcentuotina, kad ieškinio palikimas nenagrinētu neužkirs kelio ieškovo teisės į teisminę gynybą įgyvendinimui, kadangi pagal galiojančio CPK 297 straipsnio 2 dalį

pašalinius aplinkybes, kurios buvo pagrindas pareiškimą palikti nenagrinėtą, suinteresuotas asmuo turi teisę vėl kreiptis į teismą su pareiškimu bendra tvarka.

Jei teismas, atlikęs minėtą atsakovo prašymo ir ieškovo pateiktų atsikirtimų vertinimą, priimtų nutartį atmesti atsakovo prašymą kaip nepagrįstą, bylos nagrinėjimas būtų tęsiamas toliau. Ši teismo nutartis taip pat galėtų būti skundžiama atskiruoju skundu. Nurodytam teismo vertinimui atlikti ir sprendimui priimti siūloma nustatyti trisdešimties dienų terminą. Siekiant užtikrinti, kad, pritaikius ieškinio preliminarus pagrįstumo įvertinimo procedūrą ir vis dėlto teismui nusprendus toliau tęsti ieškinio nagrinėjimą, nebūtų praleisti įstatymuose teismui nustatyti bylos išnagrinėjimo terminai, siūloma įtvirtinti, kad jie tokiu atveju būtų pradedami skaičiuoti nuo teismo nutarties atmesti atsakovo prašymą kaip nepagrįstą priėmimo dienos.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pagal galiojančio CPK 94 straipsnio 1 dalį tais atvejais, kai byla baigiama nepriimant teismo sprendimo dėl ginčo esmės (taigi – ir palikus ieškinį negarinėtą), teismas bylinėjimosi išlaidas paskirsto, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Ši galiojanti nuostata sudaro prielaidas teismui atsižvelgti į konkrečią situaciją ir priimti teisingą sprendimą dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, kai ieškinys paliekamas nenagrinėtas.

Tikimasi, kad, pritarus CPK pakeitimo projektui, bus užkertamas kelias nesąžiningiems ieškiniams, kuriais siekiama ne apginti pažeistus ieškovo interesus, o tiesiog pakenkti atsakovo vykdomai veiklai. Pritaikius ieškinio preliminarus pagrįstumo įvertinimo procedūrą ir ieškinį jau pradiniam etape palikus nenagrinėtą, nebūtų eikvojami tiek teismo, tiek ir proceso šalių laiko bei finansiniai ištekliai, atsakovui netektų patirti neigiamų reputacinių pasekmių, bylinėjimosi išlaidų ir kt. Kita vertus, CPK pakeitimo projektu siekiama apsaugoti abiejų šalių procesines garantijas, kad siūloma nauja procedūra nepiktnaudžiautų ir pats atsakovas – šiuo tikslu numatoma abiejų šalių išklauso pareiga bei teismo nutarčių apskundimo galimybė.

#### **Dėl BK pakeitimo projekto**

Atsižvelgiant į šio aiškinamojo rašto 3 dalies 2 punkte išdėstytus argumentus, BK pakeitimo projektu yra siūloma dekriminalizuoti BK 154 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą nusikalstamą veiką. Manytina, kad siūlomi pakeitimai užtikrins, jog BK numatytą baudžiamąją atsakomybę tik už pačias pavojingiausias nusikalstamas veikas, kuriomis kėsinama į baudžiamojo įstatymo saugomus gėrius. Siūlomi pakeitimai užtikrins, kad už mažiau pavojingo šmeižimo atvejus būtų taikomos civilinėje teisėje numatytos apsaugos priemonės bei atsakomybė (CK 2.24 straipsnis), kartu užtikrinant, kad baudžiamojo įstatymo normos (šiuo atveju – BK 154 straipsnis) būtų suderintos su baudžiamosios atsakomybės, kaip kraštutinės priemonės, ir proporcingumo principų reikalavimais. Taip pat manytina, kad siūlomi pakeitimai prisidės prie asmenų, kurie reiškia kritiką, apsaugos nuo nepagrįstų ikiteisminių tyrimų pagal galiojančio BK 154 straipsnio 1 dalį pradėjimo, kuriais siekiama susidoroti su kritika reiškiančiu asmeniu, jį įbauginti bei paveikti taip, kad jis susilaikytų nuo tolesnio jos skleidimo.

BK pakeitimo projektu taip pat yra siūloma sušvelninti baudžiamąją atsakomybę už galiojančio BK 154 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto nusikaltimo padarymą, sumažinant maksimalią skirtingą laisvės atėmimo bausmę nuo dvejų iki vienerių metų ir papildant sankcijų sąrašą alternatyviomis bausmėmis – viešaisiais darbais bei laisvės apribojimu. Darbo grupės vertinimu, siūlomi pakeitimai įtvirtins subalansuotą, proporcingą, pagrįstą ir teisingą bausmę už BK 154 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto nusikaltimo padarymą, atvers platesnes galimybes už šio nesunkaus nusikaltimo padarymą taikyti kitas, su laisvės atėmimu nesusijusias, bausmes. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad siūlomi pakeitimai prisidės prie realia laisvės atėmimo bausmę nuteistų bei ją atliekančių asmenų skaičiaus mažinimo, o tai yra vienas iš Lietuvos Respublikos prioritetų.

Kartu siūloma iš BK 154 straipsnio 2 dalies dispozicijos pašalinti sąvoką „spaudinyje“, kadangi ji yra neapibrėžta ir teisės aktuose nebevertotina sąvoka, o ją visiškai apima Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintas visuomenės informavimo priemonės apibrėžimas.

**5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta**

Numatomos teigiamos teisinio reguliavimo pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 dalyje. Įtvirtinus CPK pakeitimo projektu siūlomą teisinį reguliavimą, gali pailgėti konkrečių bylų, kuriose būtų taikoma nauja siūloma procedūra, nagrinėjimas, tačiau, atsižvelgiant į CPK pakeitimo projektu siekiamus svarbius tikslus, be kita ko, užkirsti kelią piktnaudžiavimui procesu, kai ieškiniai reiškiami nesąžiningai, siekiant pakenkti atsakovo vykdomai veiklai, manytina, kad siūlomos teisinio reguliavimo priemonės yra proporcingos, be to, siūlomi įtvirtinti konkretūs terminai užtikrins, kad bylų nagrinėjimas nepailgėtų ženkliai. Kita vertus, siūlomas naujas teisinis reguliavimas sudarys prielaidas jau pradinėje bylos nagrinėjimo stadijoje palikti nenagrinėtus nepagrįstus ieškinius, o tai sudarys sąlygas padidinti bendrą bylų nagrinėjimo efektyvumą. Įtvirtinus CPK pakeitimo projektu siūlomą teisinį reguliavimą, taip pat gali būti keliamas klausimas dėl asmens teisės į teisminę gynybą ribojimo, tačiau, kaip jau buvo nurodyta, palikus ieškinį nenagrinėtą (o ne galutinai atmetus ieškinį), taip pat esant galimybei dėl teismo nutarties palikti ieškinį nenagrinėtą paduoti atskirąjį skundą, asmens teisė į teisminę gynybą nebūtų varžoma.

**6. Galima priimtų įstatymų įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai**

Įstatymų projektų priėmimas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

**7. Galima įstatymų įgyvendinimo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai**

Įstatymų projektų priėmimas tiesioginės įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

**8. Įstatymų projektų atitiktis strateginio lygmens planavimo dokumentams**

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

**9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, teisės aktai, kuriuos būtina priimti, galiojantys teisės aktai, kuriuos reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios**

Siekiant inkorporuoti Įstatymų projektuose siūlomas nuostatas į teisinę sistemą, nenumatomas poreikis keisti kitus galiojančius įstatymus.

**10. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, įstatymų projektų sąvokų ir jas įvardijančių terminų įvertinimas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.**

Įstatymų projektai atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus. Įstatymų projektuose nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl projektai nevertintini Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

**11. Įstatymų projektų atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams**

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Įstatymų projektais nėra įgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai, tačiau prisidedama prie anksčiau minėto Plano tikslų įgyvendinimo.

**12. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai ir parengimo terminai**

Įgyvendinant Įstatymų projektuose siūlomas nuostatas, nereikės priimti įstatymų įgyvendinamųjų teisės aktų.

**13. Valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšos, kurių prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais).**

Numatoma, kad Įstatymų projektuose siūlomų nuostatų įgyvendinimas nepareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų.

**14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados**

Darbo grupės posėdžių metu savo nuomones dėl Įstatymų projektų pateikė nevyriausybinė organizacijų, akademinės bendruomenės atstovai. Rengiant CPK pakeitimo projektą, taip pat konsultuotasi su Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso priežiūros komitetu, kuris sudarytas Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2013 m. vasario 21 d. įsakymu Nr. 1R-55. Be to, rengiant Įstatymų projektus, įvertinta informacija, pateikta Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus 2021 m. gegužės 11 d. pateiktoje analitinėje apžvalgoje Nr. 21/51 „Į viešąjį dalyvavimą įsitraukusių asmenų apsauga nuo strateginio bylinėjimosi užsienio valstybėse“ ir analitinėje apžvalgoje Nr. 21/50 „Atsakomybės už šmeižimą reglamentavimas Europos Sąjungos ir kitose šalyse“.

**15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis**

Piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, šmeižimas.

**16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai**

Nėra.

Teikia Seimo nariai:

Vytautas Kernagis  
Laurynas Kasčiūnas  
Tomas Vytautas Raskevičius  
Romualdas Vaitkus  
Andrius Mazuronis